

20.10.2009

Dnro 2975/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

ESITUTKINNAN RAJOITTAMISPÄÄTÖKSEN PERUSTELEMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä Valtakunnansyyttäjänviraston ja---syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjän ratkaisua asiassa.

Kantelija oli tehnyt - - - poliisille tutkintapyynnön kunnianloukkauksesta - - -. Kihlakunnansyyttäjä teki 28.1.2008 asiassa päätöksen esitutkinnan rajoittamisesta - - - esitutkintalain 4 §:n 4 momentin 1. virkkeen alkuosan perusteella (ns. kustannusperusteinen esitutkinnan rajoittaminen).

Kantelija teki 28.5.2008 asiassa muutosharkintapyynnön Valtakunnansyyttäjänvirastolle pyytäen esitutkintaa toimitettavaksi. Apulaisvaltakunnansyyttäjä päätti 16.6.2008, ettei asiassa määrätä toimitettavaksi esitutkintaa.

Oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjoituksessa kantelija piti päätöstä lopettaa esitutkinta asiassa kustannusperusteella virheellisenä. Erityisesti kantelija korosti epäillyn rikoksen vaikutuksia hänen fyysiseen ja henkiseen terveyteensä.

Pyysin asiassa selvitystä kantelijan arvostelun johdosta. Lisäksi pyysin selvitystä arvostellun päätöksen perustelujen riittävydestä.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Saadut selvitykset

Kihlakunnansyyttäjä on selvityksessään kertonut tutkinnan rajoittamisen tarkoituksen olleen esitutkintaan käytettävissä olevien rajallisten resurssien tarkoituksenmukaisen ja tehokkaan hyödyntämisen. Kihlakunnansyyttäjän mukaan kantelijan tutkintapyyntönsä liitteeksi toimittaman asiakirja-aineiston läpikäyminen olisi vaatinut poliisilta runsaasti työaika. Tämä ja esitutkintaan kuuluvat asianosaisten ja todistajien kuulustelut olisi kihlakunnansyyttäjän mukaan aiheuttanut epäsuhtaan kustannusten ja asian laadun välillä. Kantelijan mainitsemien henkisten ja ruumiillisten kärsimysten osalta kihlakunnansyyttäjä kertoo ottaneensa huomioon sen, mitä seurauksia asianomistajalle yleensä tällaisesta rikoksesta seuraa ja mitä korvauksia yleensä tuomitaan.

Mitä tulee päätöksen perusteluihin, kihlakunnansyyttäjä pitää niitä riittävinä. Rajoittamispäätöksen perustelut ovat kihlakunnansyyttäjän mukaan käyneet ilmi kirjoitetuista perusteluista eikä asiassa ole ollut sellaisia muita seikkoja, joita olisi voinut perusteluissa mainita. Asian luonne ja kokonaisuus huomioon ottaen yksityiskohtaisempi perusteleminen olisi ollut mahdotonta.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, ettei kantelija ole oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjoituksessa esittänyt aiempiin Valtakunnansyyttäjänvirastolle osoittamiinsa kirjoituksiin nähden mitään sellaista, jonka johdosta asiassa olisi ollut syytä päätyä toisenlaiseen ratkaisuun.

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan kantelijan jutussa oli eräiltä osin kysymys siitä, että kuolleesta henkilöstä oli esitetty tietoja, joiden mukaan hän olisi kauan sitten syyllistynyt lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin. Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan näytön hankkiminen siitä, että sittemmin kuolleen henkilön vanhoja tekoja koskevat väitteet olivat valheellisia ja että väitteiden esittäjät tiesivät väitteet valheellisiksi, olisi ollut vaikeaa. Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että esitutkinta kantelijan tapauksessa olisi edellyttänyt tavanomaisen kunnianloukkausrikoksen tutkintaan verrattuna poikkeuksellisen laajaa tutkintaa. Selvittämistä olisi ollut kuitenkin tavanomaista vähäisempi, kun väitetyt valheelliset tiedot koskivat hyvin vanhoja tapahtumia, väitetyn rikoksen pääasiallinen kohde oli jo kuollut ja epäilty rikos osin liittyi sukulaisten keskinäisiin riitaisuuksiin.

3.2

Sovellettavat säännökset

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Esitutkintalain 4 §:n 4 momentin mukaan syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, että esitutkinta lopetetaan, jos tutkinnan jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen, taikka jos jo suoritettujen esitutkintatoimenpiteiden perusteella on varsin todennäköistä, että syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta muulla kuin 3 momentissa mainitulla perusteella. Esitutkinnan lopettaminen edellyttää lisäksi, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan jatkamista. Esitutkinta on kuitenkin aloitettava uudelleen, jos siihen asiassa ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi on perusteltua syytä.

3.3

Kannanotto

Esitutkinnan rajoittaminen

Esitutkintalain 4 §:n 4 momenttia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 271/2004 vp) todetaan kustannusperusteista esitutkinnan rajoittamista koskevan lain tarkoituksena oleva mahdollistaa esitutkintaresurssien tarkoituksenmukainen ja tehokas hyödyntäminen. Lailla on tarkoitus mahdollistaa harkintaa tilanteessa, jossa tavanomaisesti esitutkinta on yksinkertaista suorittaa, mutta asia jostakin poikkeuksellisesta syystä vaatii laajaa ja perusteellista tutkintaa. Eduskunnan lakivaliokunta korosti lakiehdotusta koskevassa mietinnössään (LaVM 1/2006 vp), että säännöstä on sovellettava harkiten.

On selvää, että lailla ei ole tarkoitettu sitä, että esitutkinnan rajoittamista käytettäisiin säännönmukaisesti tiettyjen rikosnimikkeiden osalta.

Ottaen huomioon edellä mainittu ja selvityksissä esille tuodut seikat minulla ei ole asiassa aihetta toimenpiteisiin siltä osin kuin syyttäjä on päättänyt esitutkinnan rajoittamisesta kantelijan tutkintapyyntöissä tarkoitettua kunnianloukkauksesta. Kuten edellä on todettu, antaa esitutkinnan rajoittamista koskevat säännökset soveltajalleen harkintavaltaa. Asiassa on käytettävissä olevan aineiston valossa toimittu lainmukaisen harkintavallan puitteissa. Myöskään Valtakunnansyyttäjänviraston muutos-harkintapäätöksen lopputuloksen osalta minulla ei ole aihetta toimenpiteisiin.

Päätöksen perustelut

Kihlakunnansyyttäjä on perustellut esitutkinnan rajoittamista päätöksessään seuraavasti.

"Tärkeä yleinen etu ei vaadi syytteen nostamista asiassa. Tutkinnan jatkamisesta aiheutuvat kustannukset ovat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen. Kunnianloukkauksesta on konkreettisenä seuraamuksena sakkoa."

Esitutkintapäätösten perustelemisesta ei voimassa olevassa laissa ole erityissäännöksiä. Perustuslain 21 §:n on kuitenkin vakiintuneesti katsottu takaavan jokaiselle oikeuden saada asiassaan perusteltu päätös.

Poliisin esitutkintapäätöksiin kohdistuvassa laillisuusvalvonnassa on päätöksiä edellytetty perusteltavan siinä määrin kuin asian luonne on edellyttänyt. Joka tapauksessa päätöksistä tulee ilmetä päätöksen oikeudellisen perusteen ja lopputuloksen lisäksi tosiasiaiseikat, jotka päätöksen tekijä katsoo toteuttavan laissa tarkoitettua edellytykset päätöksen tekemiselle. Päätöksen perustelemisella on katsottu olevan merkitystä asianosaisille, joilla on tarve tietää, miksi esitutkintaa heidän asiassa ei toimiteta tai se lopetetaan. Perustelut mahdollistavat myös ratkaisujen ulkoisen kontrolloitavuuden. Niillä on myös merkitystä ratkaisijan oman itsekontrollin kannalta, sillä ratkaisija joutuu perusteluja kirjoittaessaan pohtimaan päätöksensä oikeudellista kestävyyttä. Perusteluilla on merkitystä myös viranomaisten toimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen kannalta.

Edellä kerrotusta seuraa käsitykseni mukaan se, että nyt käsillä olevassa kustannusperusteista esitutkinnan rajoittamista koskevassa syyttäjän päätöksessä tulisi lakiviittauksen ja lakitekstin toistamisen lisäksi ilmetä ne perusteet, miksi tässä yksittäistapauksessa esitutkinnan jatkamisen on arvioitu johtavan laissa tarkoitettuun epäsuhtaan kustannusten ja asian laadun sekä mahdollisen seuraamuksen välillä. Vaikka esitutkinnan rajoittamista koskevan päätöksen perustelujen ei mielestäni tarvitse olla yhtä seikkaperäiset kuin esimerkiksi syyttämättäjäntämispäätöksen perustelujen (esitutkinnan rajoittamista koskevan lainsäädännön tarkoituksena on esitutkintaresurssien säästäminen, mikä osaltaan vaikuttaa perusteluilta edellytettävään seikkaperäisyyteen), perusteluista tulisi käsitykseni mukaan ilmetä ne tosiseikat, joiden vuoksi päätöksen tekijä katsoo laissa tarkoitettujen edellytysten toteutuvan. Tässä tapauksessa nämä perusteet ovat ilmenneet vasta kanteluun saaduista selvityksistä.

Koska esitutkinnan rajoittamisen tarkoitus on edellä kerrotuin tavoin resurssien säästäminen ja perustelujen riittävyys kussakin yksittäistapauksessa on varsin tulkinnanvaraista ja riippuvainen tapauksen erityispiirteistä, pidän riittävänä, että saatan edellä esittämäni käsityksen esitutkinnan rajoittamispäätöksen perusteluista kihlakunnansyyttäjän ja Valtakunnansyyttäjänviraston tietoon.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen esitutkinnan rajoittamispäätöksen perustelemisesta kihlakunnansyyttäjän ja Valtakunnansyyttäjänviraston tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni heille.